

Vuoden artikkeli -palkinto 2021

Sukupuolentutkimus–Genusforskning-lehden Vuoden artikkeli -palkinto jaettiin Sukupuolentutkimuksen seuran vuosikokouksessa 12.5.2022. Artikkelipalkinto myönnettiin tänä vuonna Johanna Hiitolan, Zeinab Karimin ja Valtteri Vähä-Savon artikkelille ”Epävarmuuden jatkumot: prekaarisuuden muodot ja sukupuolistunut väkivalta pakkomuuttajien elämänkuluissa”. Artikkelin ilmestyi lehden teemanumerossa *Pakkomuuton sukupuoli* (3/2021). Palkinnonsaajan valitsi professori emerita Elina Lahelma Helsingin yliopistosta.

Johanna Hiitola on yhteiskuntapolitiikan ja sosiaalityön dosentti ja työskentelee sukupuolentutkimuksen yliopistonlehtorina ja oppiainevastaavana Oulun yliopistossa. Hänen tutkimuksensa on käsitellyt esimerkiksi pakkomuuttoa, maahanmuutto- ja kotoutumispolitiikkaa, transnationaaleja affekteja ja lähisuhdeväkivaltaa. Hiitola johtaa *Research Group for Epistemic Matters (REM)* -tutkimusryhmää.

Zeinab Karimi on tutkijatohtori Helsingin yliopiston Kulttuurien osastolla. Hän on maahanmuuttoon ja perheeseen keskittyvä sosiologi. Karimin tutkimusalueisiin kuuluvat transnationaalit perhesuhteet, ylisukupolviset suhteet ja kriittinen rotuteoria.

Valtteri Vähä-Savo on tutkijatohtori Tampereen yliopiston Yhteiskuntatieteellisessä tiedekunnassa. Hän on jäsen *Tampere Research Group for Cultural and Political Sociology (TCuPS)*- ja *Research Group for Epistemic Matters (REM)* -tutkimusryhmissä. Hänen kiinnostuksenkohteisiinsa kuuluvat globaali ja ylikansallinen sosiologia, episteeminen hallinta, assosiaatioiden sosiologia sekä arvostusten ja arvioinnin sosiologia.

* * *

Kiitän Sukupuolentutkimus-lehteä luottamuksesta ja ehdotan vuoden 2021 artikkelipalkinnon saajaksi seuraavaa artikkelia:

Johanna Hiitola, Zeinab Karimi & Valtteri Vähä-Savo: Epävarmuuden jatkumot: prekaarisuuden muodot ja sukupuolistunut väkivalta pakkomuuttajien elämänkuluissa. *Sukupuolentutkimus–Genusforskning* 3/2021, s. 34–46

Vuonna 2021 *Sukupuolentutkimus–Genusforskning*-lehdessä ilmestyi yhteensä 11 artikkelia, joista osa erinomaiset kokonaisuudet muodostavissa teemanumeroissa *Pakkomuuton sukupuoli* ja *Karvanumero*. Valintani kohdistui Johanna Hiitolan, Zeinab Karimin & Valtteri Vähä-Savon artikkeliin

”Epävarmuuden jatkumot: prekaarisuuden muodot ja sukupuolistunut väkivalta pakkomuuttajien elämänkuluissa” (3/2021). Artikkelin on mukana teemanumerossa, jossa tarkastellaan pakkomuuttoa sukupuolittuneena ilmiönä. Pakkomuuton käsitteellä toimittajat viittaavat muuttoliikkeisiin, joiden taustalla on sotia ja konflikteja, köyhyyttä, ilmastonmuutoksen aiheuttamia ongelmia ja muita pakottavia olosuhteita. Pakkomuuttajilla viitataan turvapaikanhakijoihin, pakolaisiin, kansalaisuudettomiin, maan sisäisiin pakolaisiin ja ihmiskaupan uhreihin. (Leinonen, Hiitola & Jalagin 2021.) Sukupuolen merkitystä kansakunnan rakentamisessa ja sukupuolittuneen väkivallan käyttöä sota-aseena on

analysoitu (esimerkiksi Yuval-Davis 1997), mutta sukupuolentutkimuksen lähestymistapojen soveltaminen pakkomuuton tutkimukseen on verrattain uutta myös kansainvälisesti.

Hiitolan, Karimin ja Vähä-Savon artikkeli käsittelee Suomessa asuvien afganilaistaustaisten pakkomuuttajien kokemaa sukupuolistunutta väkivaltaa analysoimalla prekaarisuuden muotoja, jotka ylläpitävät väkivaltaa tuottavia rakenteita ja voimistavat väkivallan kokemuksia. Julkinen keskustelu maahanmuutosta ja väkivallasta on usein keskittynyt yhtäältä kunniaväkivaltaan, toisaalta yhteisöllisen väkivallan kulttuuriin selitysmalleina. Tämän tutkimuksen sekä teoreettisesti että yhteiskunnallisesti tärkeänä tuloksena oli osoittaa, että väkivallan toistumista on vaikeata ymmärtää pelkästään näiden selitysmallien kautta. Nyt valittu näkökulma kiinnittää huomion niihin yhteiskunnallisiin tilanteisiin, joissa väkivaltaa kokeneet haastateltavat ovat eläneet.

Prekaarisaa tiota käsitteenä alettiin Suomessakin käyttää yleisesti yhteiskuntatutkimuksessa 2000-luvun alussa, mutta useimmiten työelämän yhteydessä, epätyypillisten työsuhteiden yleistyessä. Tässä tutkimuksessa prekaarisaa tiot on osoittautunut hyödylliseksi käsitteeksi pakkomuuton ja väkivallan suhteen analyysissa. Sitä on käytetty kuvaamaan epävarmistettua elämää laajassa mielessä. Jokinen ym. (2011) määrittelevät prekaarisaa tion tilanteeksi, jossa etualalle työntyvät ihmiselämän ja ihmislajin peruskysymykset: kuinka selvitä hengissä, kuinka rakentaa vakautta ja tulevaisuutta itselleen ja jälkeläisilleen, tai mistä löytää edes hetkeksi turvapaikka.

Artikkeli pohjautuu Suomen Akatemian 2018–2021 rahoittaman *Perheen erossaolo, maahanmuuttotaustaisuus ja arjen turvallisuus* -hankkeen yhteydessä tuotetuille laajoille aineistoille, erityisesti 32 afganistanilaisen siirtolaisen (11 naista ja 21 miestä) haastatteluilta sekä havainnoinnille. Yhteydenpito on jatkunut vuosia haastattelujen jälkeen. Kaikki haastateltavat olivat eläneet köyhyysrajalla ja suuri osa oli luku- ja kirjoitustaidottomia ennen Suomeen muuttoaan. He olivat eläneet yhteiskunnan laitamilla Afganistanissa ja Iranissa, kotiin eristettyinä ja monet hengenvaarallisissa töissä. Tutkijoiden eettinen ote ja haavoittuvassa asemassa olevien haastateltujen tukeminen myös tutkimuksen jälkeen välittyi hienosti artikkelissa.

Temaattisen analyysin avulla tutkijat löysivät kolme prekaarisuuden muotoa, jotka kietoutuvat yhteen väkivallan kokemusten kautta: taloudellinen, oikeudellinen ja hallinnollinen prekaarisuus. Artikkelissa näitä analysoidaan omissa luvuissaan, joissa tulkintoja tukevat hienovireiset esimerkit haastateltavien tarinoista. Intersektionaalista analyysia käyttäen prekaarisuuteen liittyvät sukupuolistuneet ja seksuaaliset väkivallan muodot avautuvat.

Taloudellisen prekaarisuuden yleisinä muotoina esiteltiin esimerkkejä tyttöjen ja naisten pakotamisesta avioliittoon sekä pojan painostamisesta lapsityöhön. Maryamin ja Masooman kokemuksissa oli väkivaltaa pakotetuissa avioliitoissa ja Habibin kertomuksessa nuorille köyhille pojille pakotettua vastuuta perheen elatuksesta. Oikeudellinen prekaarisuus liittyy erityisesti oleskelustatuksen epävarmuuteen, jonka seurauksia ovat esimerkiksi vaikeudet avun saamisessa lähisuuhdeväkivaltaan, kuten Maryamin tarinassa, tai lasten saamisessa Suomeen väkivaltaiselta isältä Fatemen tapauksessa. Hallinnollinen prekaarisuus liittyy hallinnollisiin käytäntöihin, jotka voimistavat tai jopa tuottavat väkivallan kokemuksia. Eliaksen tarina yrityksistä saada 12-vuotiaan pikkuveljensä Suomeen tuo esiin maahanmuuttojärjestelmän väkivaltaisuuden, joka ei tunnista haavoittuvuuksia eikä yllirajaisia perhesuhteita ja riippuvuuksia. tarinat tuovat esiin myös läheisten muuttuvia rooleja väkivallan tekijöinä ja oikeuttajina mutta myös tärkeänä apuna väkivallasta irrottautumisessa. Kuten kirjoittajat toteavat, tätä on vaikeata ymmärtää, ellei oteta huomioon tilanteisiin vaikuttavia dynaamisia prekaarisuuden muotoja.

Teemanumeron toimittajat kirjoittivat, että toimitustyön ollessa loppusuoralla Afganistanin tilanne eskaloitui ja Taliban otti maan haltuunsa. Nyt, tätä esittelyä kirjoittaessani kuuntelen pelottavia uutisia Venäjän hyökkäyksestä Ukraina. Sodan, konfliktit ja pakkomuutot ovat ahdistavan ajankohtaisia, joten siihen liittyvän sukupuolistuneen ja seksuaalisen väkivallan tutkimus on ensiarvoisen tärkeää. Haastateltavien tarinat ovat pakahduttavan koskettavia. Lukijalle, kuten minulle, jolla ei ole omakohtaisia vahvoja yhteyksiä pakkomuuttajiin, tarinat resonoivat suhteessa muihin tutkimuksiin, mutta myös kaunokirjallisuuden, elokuvien ja uutisaineistojen kautta välittyneisiin tarinoin. Ar-

tikkelissa esitelty analyysikehikko auttaa ymmärtämään, pakkomuuttajien tarinat toivottavasti myös herättävät halun tukea ja toimia.

Johanna Hiitolan, Zeinab Karimin ja Valtteri Vähä-Savon artikkeli välittää tietoa eettisesti vastuuntuntoisesta tutkimuksesta, jonka tulokset ovat erinomaisten tärkeitä ja ajankohtaisia. Sen soisi leviävän erilaisten avustustyöntekijöiden, opettajien, opiskelijoiden ja tutkijoiden keskuuteen. Yhteiskuntapö-

liittisesti on erittäin tärkeätä haastaa kunniaväkivaltaan ja kulttuuriin liittyvät väkivallan selitysmallit, ja tässä se tehdään vakuuttavasti. Onnittelten lämpimästi artikkelin kirjoittajia ja teemanumeron toimittajia.

Elina Lahelma
professori emerita

KIRJALLISUUS

Hiitola, Johanna & Jalagin, Seija (2021) Pakkomuuton sukupuoli. *Sukupuolentutkimus–Genusforskning* 34:3, 2–5.

Jokinen, Eeva, Könönen, Jukka, Venäläinen, Juhana & Vähämäki Jussi (2011) *Yrittäkää edes! Prekarisaatio Pohjois-Karjalassa*. Helsinki: Tutkijaliitto.

Yuval-Davis, Nira (1997) *Gender & Nation*. London & New York & New Delhi: Sage Publications.